

VERESS EMŐD

Bizonytalanság és idő együttállása: a feltétel tipológiája a román Polgári törvénykönyvben

Uncertainty and Time: The Typology of the Condition in the Romanian Civil Code

Abstract: The study examines the provisions of the Romanian Civil Code concerning the condition, and more specifically the types of condition. The basic question is a technical one pertinent to codification: how detailed should the regulation of condition be in the civil codes, or what should be the exact rules to be included in the code, and what requirements can be left to the courts to elaborate? By contrasting detailed (e.g. Romanian) and brief (e.g. Hungarian) regulatory approaches, the author concludes that strong arguments can be made in favour of both. The key is to find the blissful medium: short but prescriptive regulation on the necessary issues, guiding the parties' behaviour and facilitating judicial decision-making is opportune. The author considers that the ideal is a code which is not too detailed but which is clarified by courts on all the substantive issues relevant to the society.

Keywords: suspensory condition, resolutive condition, term, purely volitional condition, impossible condition, forbidden condition

Összefoglaló: A tanulmány a román Polgári törvénykönyvnek a feltételre, pontosabban a feltétel típusaira vonatkozó rendelkezéseit vizsgálja. Az alapvető kérdés kodifikáció-„mérnökségi”: mennyire részletesen kell a feltételt szabályozni a polgári törvénykönyvekben, illetve pontosan milyen szabályokat kell a kódexbe felvenni, és milyen elvárások kimunkálása bízható a bíróságokra? A részletes (például a román) és a rövid (például a magyar) szabályozási megközelítést szembeállítva a szerző arra a következtetésre jut, hogy mindkét módszer mellett felhozhatók komoly érvek. A lényeg az arany középutat megtalálni: a rövid, de a szükséges kérdésekben előírásokat tartalmazó, a felek magatartását irányító, a bírói döntéshozatalt megkönnyítő szabályozás a mintaszerű. A szerző a kódex nem túl részletező, de minden lényegi, gyakorlat szempontjából releváns kérdésben a bírósági gyakorlat által letisztázott szabályozását tartja ideálisnak.

Kulcsszavak: felfüggesztő feltétel, bontó feltétel, időhatározó, tisztán akarati feltétel, lehetetlen feltétel, tilos feltétel

1. Alapvetés

A jelen tanulmány előzménye, hogy szerkesztésemben román nyelven megjelent egy válogatott jogesetgyűjtemény, a rendszerváltás utáni román bírósági gyakorlatban előforduló, a feltételre vonatkozó legérdekesebb, legösszetettebb esetekből, amelynek összeállítására a feltételre vonatkozó tankönyvi példák életszerűtlensége, mesterkéltsége indított (például: az eladó eladja a silécét a vevőnek, amennyiben karácsonyig nem havazik...), szembeállítva a gyakorlatban valóban előforduló, fontos szerepet betöltő kikötésekkel. A jogesetgyűjtemény tizennyolc friss, összetett jogesetet tárgyal, ahol a feltétel kérdésköre központi jelentőségű volt az ügy elbírálása során.¹

E tanulmány keretei között viszont a román Polgári törvénykönyvnek (a továbbiakban: Rptk.) a feltétel típusaira vonatkozó rendelkezéseit kívánom áttekinteni, ugyanis, szemben a magyar szabályozással, sokkal részletesebb, már-már kazuisztikus szabályozással állunk szemben. Amíg a lényegi megoldások a két jogrendszerben azonosak, az Rptk. szabályai jobban „kiszolgálják” a komplex gyakorlati problémával szembesülő bírót, előre rögzített szabályokkal megkönnyítik a bírói döntéshozatalt. Hátránya ennek a szabályozási módnak az, hogy – mivel tipológiát alkot – átfogónak kell lennie, elméleti jelentőségű helyzetekre is meg kell alkotni a törvényes előírást, hogy a rendszer megfelelően, logikusan, mindenre kiterjedően kerüljön be a törvénykönyv szövegébe. Viszont, és ezt a valóság visszaigazolja, egyetlen kazuisztikus szabályozás sem tud annyira részletes lenni, hogy minden előforduló esetet megfelelően lefedjen, minden felmerülő helyzetet megmagyarázzon, minden körülményre kész megoldást kínáljon a bírónak. Absztrakció és kazuisztika versenyében nehéz megtalálni a „középutat”: az absztrakció hasznos, de lehet túlzó, amikor tényleges szabályozási szükséglet lép fel valamely részletkérdés kapcsán; a kazuisztika viszont fölösleges szabályokkal terheli meg, túl hosszúvá teszi a szabályozást, és ugyanakkor elkerülhetetlenül hiányokat is létrehoz. Ilyen hiátus esetén az absztrakcióhoz szokott bíró felleli a jogszerű megoldást, de a kazuisztikus szabályozáshoz alkalmazkodó bíró sokkal bizonytalanabb, ha nem talál a tételes jogban világosan alkalmazható előírást.

2. A feltétel fogalma

A szerződéseknek vannak közös és szerződéstípusokként sajátos lényeges alkotóelemei (*essentialia negotii*), amelyek nélkül a szerződés érvényesen nem jöhet létre, például az ügyleti akarat vagy az ügyleti nyilatkozat. Ugyanakkor vannak olyan természetes alkotóelemek is (*naturalia negotii*), amelyek szerint például a kötelezettség, ha nincs más kikötve, azonnal teljesítendő.² A lényeges és a természetes alkotóelemek mellett azonban a szerződések olyan mellékes záradékot (*accidentalialia negotii*) is tartalmazhatnak, amelyek hiányában is létrejön a szerződés, viszont ha ezeket a záradékokat

1 Emőd VERESS (szerk.): *Condiția. Practică judiciară*, Forum Iuris, Cluj-Napoca, 2022.

2 TÓTH Lajos: *Magyar magánjog. Kötelmi jog*, Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1938, 161.

a szerződésbe foglalták, akkor ezek fontos szerepet játszanak elsősorban a szerződés hatályával kapcsolatban. Idetartozik a feltétel, az időhatározó és a meghagyás. E körben csak a feltételt vetjük vizsgálat alá.

Feltételről (*condiție*) (*conditio*) akkor beszélünk, amikor a felek valamely jövőendő, bizonytalan esemény (ténykörülmény) bekövetkeztétől teszik függővé a jogügylet hatá-
sainak létrejöttét (hatályát) vagy megszűntét (Rptk. 1399. cikk). A feltétellel a felek gya-
korlatilag az ügyletük hatályát korlátozzák: vagy a jogi hatály beállása bizonytalan, vagy
annak a fennmaradása.³ A feltétel lényegi elemei a feltételként meghatározott esemény
jövőbelisége, magának az eseménynek a bizonytalan bekövetkezése,⁴ illetve a jogügylet
hatályának a jövőbeli bizonytalan eseményhez történő, hatályt létrehozó vagy azt meg-
szüntető kapcsolása.⁵ (Az, hogy a feltétel következménye az ügylet hatálybalépése vagy
e hatály megszüntetése, a feltétel alapvető osztályozásának az eredője: így teszünk kü-
lönbséget a felfüggesztő és a bontó feltétel között.)⁶

Viszont amit a jog maga kapcsol a jogügyletkez (iuris *conditio*), az nem minősül va-
lóságos feltételnek.⁷ Így a törvényből fakad, és nem ügyleti feltétel az, hogy az örökös
túlélje az örökhagyót; ugyanilyen értelemben mondjuk, hogy az ajándékozási szerződés
érvényességi „feltétele” az, hogy a megállapodást közokirathoz foglalják, stb. Ugyanígy a
törvény szabja meg a jogügylet érvényességi feltételeit (*condițiile de validitate a actului
juridic civil*). A valódi (ügyleti) feltétel forrása a felek akarata, akik a feltétel segítségével
bizonytalanná teszik a jogügyletük hatályát.

Léteznek olyan jogügyletek, amelyek nem tűrik a feltételt, a feltétellel járó bizonyta-
lanságot. Ilyen ügylet például a házasság, örökbefogadás, gyermek elismerése. A feltétel-
hez kötés ilyen esetben a jogügylet érvénytelenségét váltja ki. A vagyoni jogi szerződések
viszont általában tűrik a feltételt.⁸

3 ZLINSZKY Imre: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlat igényeire*, 7. ki-
adás, Franklin-Társulat, Budapest, 1899, 209.

4 Amennyiben az esemény biztosan bekövetkezik, csak azt nem tudjuk, hogy mikor, nem fel-
tétellel állunk szemben. Részletekről lásd alább, a jelen tanulmány 3. alpontját.

5 Ha az esemény már bekövetkezett az ügyletkötés pillanatában, az nem minősíthető felté-
telnek, az nem tud joghatást kiváltani. A kelet-közép-európai történelem komplexitását jelzi
a román felsőbbíróság egyik döntése. A szerződésben szereplő záradékot, amely szerint abban
az esetben, ha az ingatlan nem mentesül az államosítás alól, „a veszteséget kizárólag a vevő
viseli és az a vevő kockázata”, tévesen minősítették felbontó feltételnek, mivel az esemény (az
államosítás) a szerződéskötés pillanatában már bekövetkezett. Ezért a Legfelső Semmitő- és
Ítélszék szerint az ingatlan államosítása után kötött megállapodás kikötését úgy kell értel-
mezni, hogy a felek felfüggesztő feltételt írtak elő, amely az államosítás hatásainak megszű-
nésében és az ingatlan állami tulajdonból való kikerülésében áll. A felfüggesztő feltétel telje-
sült, amikor a restitúciós végzést a polgármester kiadta, elrendelve az ingatlan (egy részének)
természetben történő visszaszolgáltatását, a másik részéért pedig kárpótlást rendelt el. Vö.
Legfelső Semmitő- és Ítélszék, polgári jogi és szellemi tulajdoni kollégium, 2010/3768. dön-
tés. Ugyanebben a tematikai körben megállapították, hogy az államosított ingatlant annak
restitúciójának feltételével öröklő személynek perbeli legitimációja van az állammal szemben
a restitúció érdekében eljárni. Lásd Legfelső Semmitő- és Ítélszék, polgári jogi kollégium,
2002/3412. döntés, in VERESS: *Condiția...*, i. m., 88–91.

6 Lásd alább a jelen tanulmány 4. alpontját.

7 TÓTH: i. m., 161.

8 TÓTH: i. m., 162.

3. Időhatározó és feltétel elkülönítése

Az időhatározó és a feltétel is az ügylet hatályának a módosítását váltja ki. Viszont mégis elkülöníthetők.

A feltétel két sajátos eleme a *jövendő* és *bizonytalan* esemény. Az időhatározó is egy jövőbeni esemény, de annak bekövetkezte biztos, míg a feltételnél nem lehetünk biztosak az esemény bekövetkeztében. Nem szabad összetéveszteni a bizonytalan időhatározót (termen incert) a feltétellel. Bizonytalan időhatározóról akkor beszélünk, amikor a jövőbeni esemény bekövetkezte biztos, csak időpontját nem tudjuk meghatározni. Például az a kikötés, amely szerint a bérbeadó elhalálozásával megszűnik a bérleti szerződés, időhatározás, és nem feltétel, mert az elhalálozás bekövetkezte bizonyos.

Életjáradéki szerződés (contract de rentă viageră) alapján a járadékadásra kötelezett a járadékszolgáltatásra jogosult javára, annak haláláig, meghatározott pénzeszeg havonta visszatérő szolgáltatását vállalja, a járadékszolgáltatásra jogosult cserébe például egy ingatlan tulajdonjogának átruházására köteles. Látjuk, hogy a járadékadásra kötelezettnek mindaddig kell járadékot fizetni, amíg a jogosult életben van. A jogosult életben maradása sem feltétel, hanem felbontó időhatározó (termen extinctiv), mert a jövőbeni eseménynek (a jogosult elhalálozásának) a bekövetkezte biztos, csak a konkrét időpontja bizonytalan. Feltétel esetén magának az eseménynek a bekövetkezte bizonytalan.

Hogyan minősíthetjük a következő ügyleti záradékot: Primus festőművész két év múlva, a saját 75. születésnapjáig fest meg egy portrét Secundusnak? Amikor a személyhez kötött szolgáltatást nyújtó fél létezése (élete vagy jogi személy fennállása) a határidő vagy a határnap távoli jellege folytán bizonytalan, akkor az ilyen záradék helyes minősítése feltétel, és nem időhatározó.⁹

4. A feltétel alapvető típusai: a felfüggesztő és a bontó feltétel

4.1. Különbségtétel

a) Felfüggesztő feltétel

Az Rptk. 1400. cikke szerint, ha az esemény bekövetkeztétől a kötelelem hatálya (eficacitate) van függővé téve, a feltétel felfüggesztő vagy más elnevezéssel halasztó (condiție suspensivă). A magyar Polgári törvénykönyv hasonló szabályt tartalmaz: „Ha a felek a szerződés hatályának beálltát bizonytalan jövőbeli eseménytől tették függővé, a szerződés hatálya a feltétel bekövetkeztével áll be” (6:116. § 2. bekezdés).

⁹ BENKE József, NOCHTA Tibor: *Magyar polgári jog. Kötelmi jog I*, Dialóg Campus, Pécs–Budapest, 2017, 122–123.

Lényeges, hogy a felfüggesztő feltétel fennforgása esetén a jogügylet, vagy szűkebb kategóriaként a szerződés létrejön, érvényességi kellékei fennforognak, viszont mindaddig nem hatályosul, amíg a feltétel be nem következik.

Például a sikerdíjkikötések felfüggesztő feltételt tartalmaznak: a sikerdíj valamely eredmény elérése esetén, annak feltételével jár (per megnyerése az ügyvéd által, társaság vezető tisztségviselőjétől elvárt kiemelkedő gazdasági mutatók teljesítése). Vagy: lányomnak ajándékozom a kolozsvári kétszobás lakásomat, amennyiben maximális minősítésű jogtudományi záróvizsgát tesz. Vagy: Primust nevezem ki örökösömmé, azzal a feltétellel, hogy feleségül veszi a nővérem lányát.¹⁰

A jog hatályosulása valóban függővé van téve a feltételtől, de érezzük, hogy bizonyos joghatás mégis fennáll. Erre utal a magyar Polgári törvénykönyv 6:119. §-ának a címe: „A hatálytalan szerződés joghatása”. Vagyis a hatálytalan szerződés is létezik, sőt, joghatást is válthat ki.

Így a felfüggesztő feltételt tartalmazó jogügylet is keletkeztet egy bizonytalan sorsú, feltételes – de adott esetben akár átruházható¹¹ – jogcsírá, a feltételes jogot (drept condiționat). Így feltételes kötelemről beszélhetünk (obligatie condițională), éreztetve, hogy a kötelmi jogi erőterben egyelőre bizonytalan sorsú jogcsíra áll fenn, de „valami” mégis keletkezett. A jogviszony végső soron létrejött, de a feltétel megakadályozza, hogy a jogviszony alapvető joghatásai bekövetkezzenek, a jogviszony hatálybalépése, de végső soron a jogviszony léte bizonytalan. Ezért a jogviszony tartalma a feltételes jogra koncentrálódik, amely tulajdonképpen az egyszerű jog megszületésének a lehetőségét foglalja magába, de önmagában jogként nyilvánul meg. A kötelezettnek a törvény tiltja meg, hogy rosszhiszeműen megakadályozza a feltétel bekövetkeztét, azaz a kódex kifejezetten védi a feltételes jogot (lásd alább az Rptk. 1405. cikkének szentelt elemzést). A feltételes alanyi jog és a kötelelem által előírányzott alanyi jog egymástól eltérnek: a feltételes alanyi jog csupán váromány, az egyszerű alanyi jog hatályosulásának a lehetősége, valamilyen szintű esélye. Így a feltétel bekövetkezte a kötelelem hatályosulását, a váromány valódi alanyi joggá történő átalakulását és a kötelezett számára előírányzott magatartás követelhetőségét fogja maga után vonni. Ezért nem pontosak azok az álláspontok, amelyek a kötelelem létrejöttét, az alanyi jog születését teszik e feltételtől függővé. Ellenkező esetben nem tudnánk megmagyarázni a hatálytalan szerződés mégis létező joghatásait.

Visszatérve az időhatározó és a feltétel elkülönítésére, a felfüggesztő feltétel a kötelelem hatályát teszi bizonytalanná. A felfüggesztő időhatározó (termen suspensiv) kikötése viszont a kötelelem hatályát nem érinti, mindössze a követelés lejáratát van kitolva a jövőbe, egyébként a kötelelem hatálya és, ahogy jeleztem, végső soron a léte, biztos.

b) Bontó feltétel

Ha az esemény bekövetkezte már létező kötelmet szüntet meg, a feltétel felbontó (condiție rezolutorie) az Rptk. 1401. cikke szerint. A vonatkozó magyar szabályozás hasonlóképpen rendelkezik: „Ha a felek a szerződés hatályának megszüntét bizonytalan jövőbeli eseménytől tették függővé, a feltétel bekövetkeztével a szerződés hatályát veszti” (6:116. § 3. bekezdés). Az Rptk.

10 KUNCZ Ödön: *Bevezetés a jogtudományba. Jogi encyklopédia*, Danubia, Pécs–Budapest, 1924, 40.

11 Az átruházhatóság vonatkozásában lásd az Rptk. 1408. cikkét.

viszont még egy mondatot hozzáfűz a fenti meghatározáshoz: „Az ellenkező bizonyításáig a feltétel bontónak vélelmezhető, ha a főkötelezettségek esedékessége megelőzi azt az időpontot, amikor a feltétel teljesülhetne.” Ez a szabály arra az esetre vonatkozik, amikor a kötelelem keletkezése (alapvetően a szerződéskötés) és a teljesítés határideje (a lejárát) egymástól elválnak. Ilyen esetben ha a lejárát megelőzi azt a pillanatot, amikor a feltétel bekövetkezhet, akkor a vonatkozó szerződéses kikötést bontó feltételként, és nem felfüggesztő feltételként kell vélelmezni. A minősítés során a fő, jellegadó szolgáltatás lejárata az irányadó. Ez a törvényes vélelem nyilván megdönthető, bizonyítani lehet, hogy a felek felfüggesztő feltételt kívántak kikötni.

Bontó feltételre példa: megveszem most tőled a kolozsvári telkedet, de ha egy éven belül nem kapok építési engedélyt, hogy a telekre raktárépületet építsek, a szerződés megszűnik.

A felfüggesztő feltételtől eltérően, amely bekövetkezte előtt csak a jog csírájának a keletkezését teszi lehetővé, a bontó feltétel esetében a kötelelem és az annak részét képező alanyi jog ténylegesen létrejön, teljesül. A feltétel esetleges bekövetkezte előtt a kötelelem úgy „viselkedik”, mintha egyszerű, feltétel nélküli jogviszony állna fenn. Mégis a bizonytalanság ott függ a kötelelem felett: a feltétel bekövetkezte a kötelmet magát (és ebben az esetben nem csak a hatályát) visszaható jelleggel megszünteti. A bontó feltétel bekövetkezte viszont a kötelelemnek magának (és a magyar szabályozástól eltérően nem csak a hatályának) a megszűnését eredményezi. Ilyen értelemben írja elő az Rptk., hogy a szerződés többek között a feltétel bekövetkeztével vagy be nem következéssel¹² is megszűnik (1321. cikk).

A felfüggesztő és a bontó feltételre is igaz, hogy dinamikájukban meg kell különböztetni a létező, de még be nem következett (*conditio existens*), már bekövetkezett (*conditio facta*), illetve már biztosan be nem következő, lehetetlenült feltételt (*conditio deficiens*).

A feltétel jogi hatásainak vonatkozásában a feltétel bekövetkeztét megelőző (*pendente conditione*) és az azt követő (*eveniente conditione*) helyzetet is meg kell vizsgálni.¹³ Amíg a feltétel be nem következett, a jogügylet sorsát felfüggesztő és bontó feltétel esetében is a bizonytalanság jellemzi.

A bekövetkezett feltétel hatásai viszont visszaható hatályúak (*ex tunc*), ugyanis a feltétel nem a bekövetkeztének pillanatától, hanem a jogügylet létrejöttének pillanatára visszavetítve váltja ki hatásait.¹⁴ E szabály alól a felek akaratából, a szerződés természetéből (folytatólagos teljesítésű szerződések) vagy a törvényből következhetnek kivételek (Rptk. 1407. cikk (1) bekezdés). Következésképpen a feltétel visszaható hatályát diszpozitív norma szabályozza, amelytől a felek eltérhetnek. Törvény írja elő, hogy a folytatólagos teljesítésű szerződések esetén a felbontó feltétel bekövetkeztének nincs visszaható hatása, a teljesített szolgáltatások fennmaradnak, amennyiben a felek nem kötötték ki másként (Rptk. 1407. cikk (2) bekezdés).¹⁵

12 A pozitív és a negatív feltétel közötti különbségtételről, amelyre a normaszöveg itt utal, lásd alább a jelen tanulmány 5. alpontját.

13 Részletekről lásd még Gabriel BOROI, Carla Alexandra ANGHELESCU: *Curs de drept civil. Partea generală*, ediția a 3-a, revizuită și adăugită, Hamangiu, București, 2021, 215–219.

14 A magyar jog hagyományosan ettől eltérő álláspontot fogad el:

15 A felfüggesztő és a felbontó feltétel közötti különbségtétel kapcsán érdemes Szladits Károlyt idézni: „A kétféle feltétel jogi szerkezete lényegesen eltér egymástól. A halasztó feltétel esetén folyamatos (szukcesszív) tényállással van dolgunk, amely csak a feltétel megbizonyosodásával válik teljessé. A bontó feltételhez kötött ügylet ellenben kettős tényállást rejt magában: egy teljes tényállást, melynek joghatása

4.2. A feltétel bekövetkeztét megelőző joghatások

Pendente conditione (a feltétel bekövetkeztét megelőző) joghatásokat a törvény kifejezetten nem szabályozza, de a jogintézmény természete alapján azok mégis meghatározhatóak.

– Ha a feltétel *felfüggesztő* (halasztó), mindaddig, amíg az meg nem valósult, nem lehet tudni, hogy a jogügyletbe fűződő joghatások beállnak-e vagy sem. Például Primus eladja az autóját Secundusnak, ha sikerül a munkahelyéhez közeli lakást bérelnie. Az ilyen jogügyletből alanyi jogok még nem származnak, legfeljebb a valódi jogok csíráit tartalmazzák: ez a feltételes jog vagy váromány. Ugyanis a feltétel függőben léte alatt feltételes jog keletkezik annak javára, akinek a feltétel bekövetkezése előnyére szolgál. Ez feltételes jog, amelynek a másik fél oldalán személyi vagy dologi kötöttség felel meg, több az egyszerű reménynél, keletkezőben lévő alanyi jog, még nem valódi alanyi jog, de már bizonyos vonatkozásokban jogi védelemben részesül,¹⁶ és joghatások fűződnek hozzá (például átruházható).¹⁷ „Hogy még nem alanyi jog, mint a kezdő időhatárhoz kötött követelés, az kifejezésre jut abban, hogy amíg a kitűzött időpont beállta előtt teljesített szolgáltatás tartozatlan fizetés címén nem követelhető vissza, addig a feltétel beállta előtt teljesített szolgáltatás igen, mert a hitelezőnek még nem volt alanyi joga a szolgáltatás követeléséhez.”¹⁸ Az Rptk. ugyanakkor kifejezetten elismeri, hogy a jogosult már a feltétel beállta előtt a jogának megőrzésére, védelmére szolgáló intézkedéseket foganatosíthat (Rptk. 1409. cikk), például az ingatlan-nyilvántartásba a feltételes jog feljegyzését kérelmezheti (Rptk. 898. cikk 1. pont). Ha a kötelezett a feltételes jogot vétkenesen megghiúsítja vagy csorbítja, a jogosultnak kártérítéssel tartozik.¹⁹

– Ha a feltétel *felbontó*, az ügyletet átmenetileg úgy kell megítélni, mintha a feltétel nem is létezne. A jogügyletet ugyanúgy kezeljük, mintha egyszerű jogügylet lenne. Hogy az ügylet végleg fennmarad, avagy felbomlik, még bizonytalan. Például az ajándékozó az unokaöccsének ajándékozza a házát, de ha az ajándékozónak a szerződéskötést követően gyereke születne, a szerződés felbomlik. A gyerek születését megelőzően az ajándékozott a ház tulajdonosa. A feltétel mindaddig fennáll, amíg bizonyossá válik, hogy a feltétel nem fog bekövetkezni (például az ajándékozó halálával).

Bontó feltétel esetén az ügyletileg elidegenített vagy csökkent jogosultság az elidegenítő jogköréből kikerül. Egyúttal az elidegenítőnél váromány marad arra, hogy a felbontó feltétel teljesültének esetére az elidegenített vagyontárgyat ismét visszaszerezhesse. Ez a váromány éppoly forgalomképes és jogi védelemben részesülő, mint az a váromány, amelyet a felfüggesztő feltétel kikötésénél már tárgyaltam.²⁰

nyomban beáll és egy ellenkező joghatású tényállást, mely a bontó feltétel beálltához, mint halasztó feltételhez van kötve.” Vö: SZLADITS Károly, in SZLADITS Károly (szerk.) *Magyar magánjog 1. Általános rész, személyi jog*, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, Budapest, 1941, 332–333.

16 Az Rptk. 1409. cikke lehetővé teszi, hogy a jogosult intézkedéseket foganatosítson feltételes jogának megóvása érdekében.

17 SZÁSZY István: *A magyar magánjog általános része, különös tekintettel a külföldi magánjogi rendszerekre II*, Egyetemi Nyomda, Budapest, 1947, 291.

18 SZÁSZY: i. m., 291.

19 SZLADITS: i. m., 334.

20 ALMÁSI Antal: *A kötelmi jog kézikönyve*, Tébe Kiadóvállalata, Budapest, 1926, 336.

– Ellentétes törvényes rendelkezés vagy jogügyleti megállapodás hiányában a dolog által *pendente conditione* termelt gyümölcsök²¹ a feltételes tulajdonost illetik meg.

– A törvény *pendente conditione* kifejezetten lehetővé teszi a feltételes jog átruházását vagy a feltételes kötelezettség átvállalását²² (Rptk. 1408. cikk), viszont az átruházott jog vagy kötelezettség e feltételes jellegét természetesen megőrzi. Ha a feltételes jog átruházható, forgalomképes, ennek következményeként álláspontom szerint meg is terhelhető, de a terhelés (például jelzálogjog alapítása is a feltételtől fog függni).²³ E szempontból nem releváns, hogy felfüggesztő vagy bontó feltételtől van szó, az átruházhatóság mindkét feltételes jogra vonatkozik. Az élők közötti átruházás mellett a feltételes jognak halál esetére szóló átruházása is lehetséges.

– A feltételes – és így bizonytalan – jog törvényes védelemben részesül: aki a másik feltételes jogát vétkenesen megíúsítja vagy csorbítja, a jogosultnak kártérítéssel tartozik; ha a másik fél a feltételes jogot veszélyezteti, a jogosult biztosítékot követelhet tőle. A román kódex sajátos szankciókat is előír (Rptk. 1405. cikk):

1. Abban az esetben, ha a feltétel bekövetkeztét a kötelezett akadályozza meg, a feltételt bekövetkezettnek kell tekinteni; amennyiben a feltétel megíúsultát valamely ügyletkötő félnek a jogellenes cselekménye vagy magatartása okozta, ennek a félnek a rovására a megíúsulás dacára is ugyanazok a hatások állnak be, amelyek rendszert a feltétel teljesüléséhez fűződnek.²⁴ Például a felek kiköthetik, hogy az adásvételi szerződésük akkor hatályosul, ha a vételára fedezetére felvenni kívánt kölcsönt a bank jóváhagyja. Amennyiben a vevő egyáltalán nem is kérelmezi a kölcsönt, vagy nem megfelelő gondossággal jár el (hiányos nyilatkozatot tesz, személyes közreműködése bizonyítottan elégtelen), és így akadályozza meg a feltétel teljesülését, akkor az Rptk. 1405. cikke alapján a feltételt bekövetkezettnek kell tekinteni. Ez a nem megfelelő kötelezett magatartás szankciója.

2. Abban az esetben, ha a feltétel megvalósulásában érdekelt fél rosszhiszeműen váltja ki a feltétel bekövetkeztét, akkor a feltételt be nem következettnek kell tekinteni.²⁵

– Ha a feltételt valamely fél kizárólagos érdekében határozták meg, akkor ez a fél egyoldalúan lemondhat a feltételtől, amennyiben az még nem következett be.

Fontos azt is megjegyezni az ingatlanok kapcsán, hogy a felfüggesztő feltétel által érintett jogot (a feltételes jogot) automatikusan törlik az ingatlan-nyilvántartásból, ha a feltétel a bejegyzéstől számított 5 éven belül bizonyítottan nem teljesül. A bontó feltételt pedig akkor törlik, ha a bejegyzéstől számított 10 éven belül nem nyújtottak be kérelmet

21 A gyümölcs jogi fogalmáról lásd VERESS Emőd: *Román polgári jog. Általános rész*, 6. bővített és aktualizált kiadás, Forum Iuris, Kolozsvár, 2021, 83. A gyümölcs jogi értelemben jóval tágabb fogalom, mint a hétköznapi használatban. Például a kölcsönadott összeg kamata vagy a bérbe adott ingatlan bérleti díja a jogi gyümölcs (*fructus civilis*). A gyümölcs organikus módon is keletkezhet (fa gyümölcse, tehén borja).

22 Vö. Rptk. 1599–1608. cikkek.

23 Ez az értelmezés az Rptk. 2367. cikkéből is következik.

24 ALMÁSI: *i. m.*, 336.

25 A magyar Polgári törvénykönyv is tartalmaz hasonló előírást: „A feltétel bekövetkezésére vagy megíúsulására nem alapíthat jogot az, aki azt felróhatóan maga idézte elő.” Vö. a 6:117. § 2. bekezdését.

az ilyen feltétel alapján bejegyzett jog törlésére, vagyis a bontó feltétellel bejegyzett jog ilyen esetben 10 év után feltétel nélkülivé változik.²⁶

4.3. A feltétel lehetetlenülése

A feltétel jövőendő és bizonytalan jellege arra utal, hogy annak bekövetkezte el is maradhat, a feltétel lehetetlenül. Ezért vizsgálnunk kell azt a helyzetet is, amikor a feltétel már biztosan nem áll elő.

- Ha bizonyossá vált, hogy az esemény nem állhat elő, a feltétel pedig *felfüggesztő*, a jogügyletet úgy kell tekinteni, mintha nem is létezett volna.
- Ha a feltétel *felbontó* volt és a feltétel nem teljesült, az ügylet joghatásai véglegessé válnak (a jogügylet „konszolidálódik”).

4.4. A bekövetkezett feltétel joghatásai

Az Rptk. 1404. cikke tartalmaz előírásokat a feltétel bekövetkeztéről. A kódex vonatkozó rendelkezése leszögezi, hogy a feltétel teljesülését a felek által meghatározott vagy az adott körülmények között valószínűsíthetően szem előtt tartott kritériumok alapján kell értékelni.

Alapvető kérdésünk viszont az, hogy milyen joghatásai vannak a feltétel bekövetkeztének. *Eveniente conditione* (a feltétel bekövetkeztének, előállásának következményeként beálló) joghatások: ilyenkor a bizonytalansági állapot visszaható hatállyal megszűnik. A visszaható hatály alól kivétel, amikor a felek akarata vagy a törvény másképp rendelkezik, vagy ha a jogügylet természete kizárja a visszaható hatályt (Rptk. 1407. cikk 1. bekezdés). Így a folyamatos teljesítésű jogügyletek esetén a felbontó feltétel csak a jövőre vált ki hatást, hacsak a jogügyletben a felek nem rendelkeztek másképpen (Rptk. 1407. cikk 2. bekezdés). Szintén törvény írja elő, hogy az elévülés csak a feltétel bekövetkeztétől kezd folyni (Rptk. 2524. cikk 1. bekezdés). A kötelezett által a felbontó feltétel bekövetkeztét megelőzően megszerzett gyümölcsök – ellentétes kikötés hiányában – a kötelezett tulajdonában maradnak (Rptk. 1410. cikk).

– A *felfüggesztő* feltétel bekövetkezte az ügyleti hatásokat immár akadálytalanul megvalósítja. Az ügylet joghatása megkötésének időpontjában áll be. A váromány valós alanyi joggá változik. Más szavakkal az ügyletet olyannak kell tekinteni, mintha az az eredeti akaratnyilvánítás időpontjában, nem pedig a feltétel beálltával keletkezett volna. Ezért írja elő az Rptk., hogy a feltételes tulajdonos által megkötött jogügyletek érvényesek, és megkötésük pillanatától fogva váltanak ki joghatásokat (1407. cikk 3. bekezdés). A kötelezett által végzett megóvó és igazgatási ügyletek továbbra is hatályosak maradnak.

– Ha a feltétel *felbontó*, az ügyletet úgy tekintjük, mintha sohasem kötötték volna meg, az ügylet megkötése előtti állapot áll helyre. A teljesített szolgáltatásokat vissza kell adni (1407. cikk 4. bekezdés).

Az Rptk. egyébként kifejezetten elismeri azt a lehetőséget, hogy az érdekelt fél a bíróságtól kérje a feltétel bekövetkeztének a megállapítását (1404. cikk 4. bekezdés). Erre nyilván akkor kerül sor, ha a felek nem tudnak megállapodni arról, hogy a feltétel ténylegesen bekövetkezett-e vagy sem.

26 Erről lásd az Rptk. 912. cikkét.

Az Rptk. 1405. cikke a feltétel bekövetkeztét vagy elmaradását előidéző félre vonatkozóan tartalmaz szankcionáló jellegű előírásokat. Elsősorban a feltételt bekövetkezettnek kell tekinteni, ha a feltétellel kötelezett adós megakadályozza annak teljesülését. Másodsorban a feltételt be nem következettnek kell tekinteni, ha a feltétel bekövetkezésében érdekelt fél a teljesülést rosszhiszeműen idézi elő.

4.5. *Pendente conditione* teljesített jogügylet

Érdekes kérdés, hogy mi történik abban az esetben, ha felfüggesztő feltétel esetén, *pendente conditione*, a felek teljesítik a jogügyletet. Két eset lehetséges, amelyet a felek akaratának elemzésével lehet megállapítani.

Először is a felek lemondhatnak a feltételről, azaz az ügylet egyszerűvé válik, és a teljesítés az ügyletet megvalósítja és így megszűnteti (Rptk. 1406. cikk).

Másodsorban a felek feltétel fenntartásával is teljesíthették az ügyletet. Ebben az esetben, álláspontom szerint, a felfüggesztő feltétel gyakorlatilag bontó feltétellé alakul át a teljesítés következményeként. Például Primus mint eladó és Secundus mint vevő szerződést köt számítógépprogramokra, azzal a felfüggesztő feltétellel, hogy a megállapodás akkor hatályosul, ha Secundusnak sikerül meghatározott ingatlan (gyárépület) tulajdonjogát 6 hónapon belül megszereznie, és ott ipari termelési tevékenységét megkezdheti. Amennyiben a szoftverek ellenértékét *pendente conditione* Secundus kifizeti, és következésképpen Primus Secundusra ruházza a szoftver használati jogát, de a feltételt a felek mégis fenn kívánják tartani, akkor gyakorlatilag a korábbi felfüggesztő feltétel bontó feltételként fog joghatást kiváltani. Azaz bontó feltétel lesz, ha Secundusnak nem sikerül a meghatározott ingatlan (gyárépület) tulajdonjogát 6 hónapon belül megszereznie. Ilyen esetben a szoftverlicencia-szerződés visszaható hatállyal megszűnik.

5. Pozitív és negatív feltétel

Mind a felfüggesztő, mind a bontó feltétel lehet pozitív vagy negatív. A jogügylet hatályának beállítását vagy megszűnését a felek függővé tehetik valamely jövőbeni, objektíve bizonytalan esemény bekövetkezésétől (*conditio positiva*), vagy épp ellenkezőleg, ilyen esemény be nem következésétől (*conditio negativa*).²⁷

Az osztályozásnak a feltétel bekövetkezése vonatkozásában van jelentősége (Rptk. 1404. cikk). Ugyanis:

- a) ha a felek úgy szerződtek, hogy az eseménynek meghatározott időn belül be kell következnie (pozitív feltétel, amely lehet felfüggesztő vagy felbontó), akkor a feltétel nem teljesül, ha az így kitűzött időszak az esemény megtörténte nélkül eltelt;
- b) ha a felek nem tűztek ki ilyen határidőt, akkor a feltétel csak akkor hiúsul meg, ha bizonyossá vált, hogy az esemény már nem is fog bekövetkezni;
- c) ha a felek úgy szerződtek, hogy az eseménynek meghatározott időn belül nem szabad bekövetkeznie (negatív feltétel, amely lehet felfüggesztő vagy felbontó), a feltétel

27 BENKE József, NOCHTA Tibor: *i. m.*, 124.

akkor teljesül, ha bizonyossá vált, hogy az esemény már nem következhet be (vagyis ebben az esetben a határidő lejárta előtt is teljesülhet a feltétel, ha korábban bebizonyosodik, hogy a feltétel már biztosan nem valósulhat meg);

d) határidő hiányában e feltétel csak akkor teljesül, ha bizonyossá vált, hogy az esemény már nem következik be.

6. Esetleges, vegyes és akaratí feltétel

6.1. Áttekintés

Mind a felfüggesztő, mind a bontó feltétel lehet esetleges, vegyes vagy akaratí.

6.2. Esetleges feltétel

Az esetleges (nem akaratí vagy véletlen) feltétel (*condiție cazuală*) azt jelenti, hogy a jöendő, bizonytalan esemény bekövetkezte független a felek akaratától. Például ajándékozási szerződésben elő lehet írni, hogy ha az ajándékozott hamarabb halálozik el, mint az ajándékozó, akkor az ajándék feletti tulajdonjog visszaszáll az ajándékozóra (Rptk. 1016. cikk). Ebben az esetben az esetleges felbontó feltétel a két időhatározó (ajándékozó és ajándékozott elhalálozása) bizonytalan sorrendjében áll.

Ugyanígy, a biztosító kártérítést fizet a biztosítottnak, ha annak háza tűzvész következtében megsemmisül. Ebben az esetben a fizetés, a biztosító részéről történő teljesítés feltétele a tűzvész okozta kár bekövetkezte, amely független a biztosító és a biztosított akaratától.

Szintén esetleges az a feltétel, amely alapján Primus azt vállalja, hogy eladja meghatározott részvénytársaság által kibocsátott és a tulajdonát képező részvényeit Secundusnak, amennyiben részvénytársaságának tőzsdei árfolyama egy hónapon belül legalább 15%-kal nő.

A feltételnek ez az esete a leggyakoribb, és a jogügylet érvényességét semmiben nem érinti.²⁸

6.3. Vegyes feltétel

A vegyes feltétel (*condiție mixtă*) azt jelenti, hogy a jöendő, bizonytalan esemény bekövetkezte részben az érdekelt akaratától, részben meghatározott harmadik személy akaratától függ.

Például az örökhagyó végrendeleti úton pénzösszeget ígér a hagyományosnak, Primusnak, arra az esetre, ha házasságot köt Secundával. Itt az érdekelt akarata mellett másik személy (a leendő, meghatározott házastárs, Secunda) akarata is szükséges, hogy a feltétel bekövetkezzen. Ugyanígy vegyes feltétel áll fenn, amikor a vevő azt vállalja egy társ tulajdonossal szemben, hogy megvásárolja a részét a dologból, amennyiben

²⁸ FEKETE György: *Polgári jog. Általános részt, személyek és dologi jogok*, Tanügyi Sokszorosító, Kolozsvár, 1958, 144.

egy másik társtulajdonos is az eladás mellett dönt. Az a feltétel, amely valamely vagyontárgy megvételét adott bank által nyújtott kölcsön jóváhagyásától teszi függővé, érvényes, mert a feltétel teljesülése egyszerre függ a kölcsönfelvevő és egy harmadik fél – a kölcsönadó – akaratától.

A vegyes feltétel fennállása sem érinti a jogügylet érvényességét, legitim célok elérését szolgálja.

6.4. Akarati feltétel

Az Rptk. 1403. cikke szerint a kizárólag a kötelezett akaratától függő felfüggesztő feltétel mellett vállalt kötelezettség nem vált ki semmilyen hatást.

Akarati (önkényszerű) a feltétel (conditio potestativă) akkor, ha annak beállta az érdekelt (jogosult vagy kötelezett) akaratában rejlő cselekménytől függ.

Ha az akarati feltétel bekövetkezte kizárólag a kötelezett fél önkéntes akaratától függ (ún. tiszta akarati feltétel) (conditio potestativă pură/conditio pur potestativă, *conditio merae voluntatis*), anélkül, hogy bármilyen más cselekményre szükség lenne, a jogügylet álláspontom szerint semmis. Az ügyletet úgy kell tekinteni, mintha nélkülöz-né a komoly ügyleti akaratot, ugyanis a feltétel bekövetkezte vagy be nem következése kizárólag a kötelezett fél akaratától (*sic volo*) függ.²⁹ Például: eladom az autóm neked, majd ha akarom. Az ilyen fenntartás az akaratnyilvánítás komolyságát lerontja. „*Ilyen esetekben tehát, annak dacára, hogy a kötelezést tartalmazó akaratnyilvánítás formailag megtörtént, mégis azt kell mondanunk, hogy az a valóságban nem létezik, tehát a jogügylet az akarat hiányában semmis.*”³⁰

Azonban ha a jogosult akaratán múlik a jogügylet létrejötte, akkor a tiszta akarati feltétel érvényes. Ilyen a próbára való vétel, amely tulajdonképpen feltételes adásvételi szerződés, amely esetében a vevő akaratától függ, hogy az árut megtekintés vagy kipróbálás után elfogadja-e vagy sem.³¹

A semmisség szankciója a kötelezett valóban tiszta akarati feltételét sújtja. „*Az ilyen akaratkijelentés: kötelezem magam... azzal a feltétellel, hogy a fővárosba költözöm, bár első tekintetre azt a benyomást kelthetné, hogy tisztán akarati feltételt tartalmaz (mert elvégre is teljesen tőlem függ, hogy oda akarok-e költözni vagy sem?), a valóságban – közelebről meg nézve – vegyes jellegű; ez irányú akaratomnak kialakulását és megvalósulását tőlem független elemek is befolyásolhatják (... állandó betegség akadályoz az elköltözésben, megélhetésem nincsen biztosítva a fővárosban, stb.).*”³² Nyilvánvaló tehát, hogy az ilyen kikötés érvényes.

Kérdés, hogy érvényes-e az a szerződés, amelyben valaki a házat visszavásárlási jog kikötésével adja el. Itt is a visszavásárlási jog („visszavásárolom, ha akarom”) tulajdonképpen tiszta akarati feltétel, viszont érvényes, mert a feltétel bekövetkezte nem a kötelezett, hanem a jogosult akaratától függ.³³

29 KISS Géza: *A román magánjog vázlata*, Editura de Stat, Bukarest, 1948, 124.

30 KISS: *i. m.*, 124.

31 Lásd az Rptk. 1681. cikkét.

32 KISS: *i. m.*, 124–125.

33 *Ugyanezen a véleményen* BOROI, ANGHELESCU: *i. m.*, 213. A visszavásárlási jogról lásd az Rptk. 1758–1760. cikkei.

A joggyakorlatban megállapították, hogy az a szerződéses záradék, amely szerint a labdarúgó „*játékos 15 000 euró bruttó jutalomra jogosult, amennyiben a csapat nem esik ki az első ligából és a játékos a fennmaradó mérkőzések legalább 50%-án játszani fog*”, nem semmis, mert nem minősül tiszta akarati feltételnek. A versenyeredmények és a játékos egészségi állapota nem a kötelezett akaratától függték. Valójában ez a feltétel esetleges (nem akarati vagy véletlen) feltétel. Az a tény, hogy a játékos sérülés miatt nem tudott részt venni a mérkőzések legalább 50%-án, a véletlenül múlt, és semmiképpen nem a kötelezett akaratától függött.³⁴ A megállapodás a kötelezett részéről valós kötelezettségvállalást tartalmazott, és a feltétel teljesülése esetén ki kellett volna a jutalmat fizetnie.

Az a záradék, amely szerint a kölcsönt akkor kell visszaadnia az adósnak, „amikor tudja”, szintén nem tisztán akarati feltételt, hanem valójában határidőt jelöl. Egyértelmű, hogy a kölcsönt vissza kell a kötelezettnek fizetnie, csak a törlesztés időpontja kérdéses. Ilyen esetben a kölcsön visszafizetésének időpontját a bíróság határozza meg, sőt, az Rptk. 2162. cikke szerint nem szabhat 3 hónapnál hosszabb határidőt.

Ugyanígy, érvényesnek kell tekinteni a kötelezett akarati feltételét, amennyiben az bontó feltételre vonatkozik, ugyanis a jogügylet egyoldalú felbontásának a jogát (mint hatalmasságot) a kötelezett számára is elismerhetik a felek (ennek jogalapja az Rptk. 1276. cikke).

Tehát a semmisség csak azt a jogügyletet sújtja, amely a kötelezett akaratától függő tiszta akarati felfüggesztő feltételt (*condiție suspensivă potestativă pură*) tartalmaz. Ilyen értelemben írja elő az Rptk. 1403. cikke, hogy a felfüggesztő feltétellel elvállalt kötelezettség, amely kizárólag az adós akaratától függ, nem vált ki semmilyen hatást. A szankció, ahogy korábban is kifejtettem, a semmisség (virtuális semmisség, mert a jogszabály szövegéből közvetett módon vezethető le a jogkövetkezmény), ugyanis ez a feltétel egyenértékű a jogügyleti akarat teljes hiányával (*sub hac conditione: si volam, nulla fit obligatio*).

Így megállapították annak a bérleti szerződésnek a semmisségét, amely a bérleti díj fizetési kötelezettségét attól tette függővé, hogy a bérelt berendezéseket a bérlő elvárásainak megfelelően helyezték üzembe, mert a szerződés nem tartalmazott semmilyen előírást, hogy melyek is ezek az „elvárások”, és határidőt sem írt elő az üzembe helyezésre. Ilyen esetben a bérbe adó nem tud érdemben teljesíteni, ki van szolgáltatva a bérlő önkényének, a bérlő dönt, hogy az üzembe helyezés megfelel-e vagy sem az ő szubjektív elvárásainak. A szóban forgó szerződésben a tisztán akarati feltétel a bérlőre ruházta azt az önkényes hatalmat, hogy ne teljesítse a bérleti díj fizetésére vonatkozó kötelezettségét, mivel a szerződéses kikötés szövegéből nem derül ki semmilyen más, a bérlő akaratán kívüli objektív elem, amelyet értékelni lehetne: a bérbeadó teljes mértékben a bérlő akaratától függ.³⁵

34 *Suceavai Ítéltábla, 2014/7072. döntés, in VERESS: Condiția... i. m., 54–62.*

35 Legfelső Semmitő- és Ítélszék, II. polgári jogi kollégium, 2012/3138. döntés. Ezzel szemben még a szovjet típusú diktatúra és az állami lakásalap korában azt állapította meg a felsőbíróság, hogy a bérlő kötelezettségvállalása, hogy akkor költözzön ki a lakásból, ha egy másik megfelelő lakhatási lehetőség áll rendelkezésre, érvényes. Nem rendelkezik a tisztán akarati feltétel jellegével, mivel teljesítése nem a kötelezettséget vállaló személy kizárólagos akaratától függ, hanem egy jövőbeli és bizonytalan eseménytől is, azaz a megfelelő lakás kijelölésétől. Lásd a Legfelső Törvényszék polgári kollégiumának 1960/963. döntését.

Semmis az ajándékozási szerződés, amely lehetővé teszi, hogy az ajándékozó saját döntése alapján azt visszavonja (Rptk. 1015. cikk). Például ha olyan feltételt tartalmaz, amelynek teljesülése kizárólag az ajándékozó akaratától függ; az ajándékozottat az ajándékozó jövőbeli adósságainak kifizetésére kötelezi, amennyiben nem határoznak meg a felek az ajándékozási szerződésben legfelső határt; az ajándékozó számára elismerik a szerződés egyoldalú felbontásának a jogát; megteremtik az ajándékozó számára azt a lehetőséget, hogy rendelkezzen az ajándékba adott dolog felett (a záradék akkor is semmis, ha úgy szól, hogy csak akkor áll fenn ez a rendelkezési jog, ha az ajándékozott nem foganatosított végintézkedést a dolog vonatkozásában; ha a rendelkezési jog csak az ajándékozott dolgok egy részére vonatkozik, akkor a semmisség is részleges lesz, és az ajándékozási szerződésnek az a része, amelyre nem alapítottak ilyen rendelkezési jogot, érvényes marad).

6.5. Egyszerű akarati feltétel

A kötelezett részéről tisztán akarati feltétellel szemben az egyszerű akarati feltétel (*conditio potestativa simpli*) érvényes. Ebben az esetben valójában a vegyes feltétel altípusáról van szó: a felek akarata mellett egy másik, a fél akaratától független tényező is szükséges a feltétel teljesüléséhez. Például: a fiamnak ajándékozok 100 000 lejt, ha megházasodik (viszont, szemben a vegyes feltétellel, az egyszerű akarati feltétel esetén nincs meghatározva az a harmadik személy, akinek az akarata releváns lehet a feltétel bekövetkezése szempontjából: vagyis nem *Secundusszal*, hanem bárkivel megházasodhat, hogy a feltétel teljesüljön). Szintén egyszerű akarati feltételt kötnek ki a felek, amikor valamely vagyontárgy megvételét meghatározatlan személy által nyújtott kölcsön jóváhagyásától teszik függővé. A gyakorlatban egyszerű akarati feltételnek minősítették azt is, amikor a kölcsönösszeg visszafizetését meghatározott ingatlan eladásától tették függővé.³⁶

7. A lehetetlen és a tilos feltétel

A lehetetlen feltétel (*conditio impossibilis*) azt jelenti, hogy a jogügylet sorsa olyan jövőendő eseménytől függ, melynek a bekövetkezése nyilvánvaló lehetetlenség.

A feltétel ütközhet a törvénybe (*conditio illicita*) vagy jó erkölcsbe (*conditio imoralis*). Ezt a két esetet a tilos feltétel kategóriájába sorolhatjuk.

Az Rptk. szerint a lehetetlen, illetve a tilos (törvénytelen vagy jó erkölcsbe ütköző) feltétel nem létező (*pro non scripta*) záradéknak számítanak, illetve, ha a feltétel maga a jogügylet célja, akkor az ilyen feltétel kikötése a jogügylet semmisségét váltja ki (Rptk. 1402. cikk).

Következésképpen az Rptk. tiltó szabályának *per a contrario* értelmezése révén juthatunk el a feltétel érvényességi kellékeihez.

36 Nagyvárad Járásbíróság, 2011/5298. polgári ítélet, in VERESS: *Conditio... i. m.*, 82–87. A perben azt is megállapította a bíróság, hogy az ingatlan eladását az alperesek megakadályozták (nem jártak el az ingatlan értékesítésének érdekében), ezért a felfüggesztő feltételt a bíróság bekövetkezettnek tekinti, és kötelezi az alpereseket a kölcsönösszeg visszafizetésére.

Elsősorban a feltételnek lehetségesnek kell lennie, vagyis akár ténybeli (anyagi), akár jogi szempontból, vagyis a feltétel bekövetkezése sejtethő, valószínű, potenciális, esélyes, akkor is, ha bizonytalan, hiszen ez a bizonytalanság a feltétel alapvető jellemzője. A jogi lehetetlenséget a feltétel kikötésének pillanatában kell vizsgálni ezért, ha a feltétel később válik lehetségessé, ez nem változtatja meg a feltétel tilos jellegét. Érdekes viszont, hogy a feltétel lehetetlensége elsősorban a felfüggesztő feltétel esetében releváns: ilyen esetben a kötelelem soha nem jöhet létre, ennek esélye sincs, és ezt a helyzetet kívánta a jogalkotó szankcionálni. Abban az esetben viszont, ha a bontó feltétel lehetetlen, a helyzet megfordul: a kötelelem gyakorlatilag létezik, kifejti a joghatásait, egyszerű, feltétel nélküli kötelelemként viselkedik. A feltétel lehetetlensége ilyen esetben csak akkor váltja ki a jogügylet semmisségét, amennyiben a feltétel maga képezte a jogügylet célját. Ha a feltétel a kikötése pillanatában lehetséges, és utólag válik lehetetlenné, akkor felfüggesztő feltétel esetében a szerződés maga lehetetlenül (és nem a nem létező záradék szankciója érvényesül). Bontó feltétel esetében viszont a feltétel bekövetkeztének utólagos lehetetlenülése a jogügylet feltétel nélkülivé válását, konszolidálását vonja maga után.

Másodsorban a feltételnek törvényesnek és erkölcsösnek kell lennie. A törvényesség és az erkölcsösség a felek szándékát, magatartását jellemzi, egyébként törvénytelen vagy jó erkölcsbe ütköző külső esemény, amelyhez a feleknek nincs köze, álláspontom szerint kiköthető feltételként. Jó erkölcsbe ütközik például a végrendeletbe foglalt azon kikötés, amelyben a végrendeleti örökös nevezése azzal a feltétellel történik, hogy nem támadja meg a végrendelet egyéb (jogellenes) rendelkezéseit.

A lehetetlen, törvénybe vagy jó erkölcsbe ütköző feltétel szankcionálására az Rptk. két alternatív szankciót ír elő: amennyiben a feltétel a jogügylet célja, akkor a szankció a semmisség, egyébként a feltétel kikötése „csupán” nem létező záradéknak minősül, azaz a jogügyletből ez a kikötés a törvény erejénél fogva „eltűnik”, a jogügylet feltétel nélküli, egyszerű jogügyletként fogja a joghatásait kifejteni. Hogy a feltétel a jogügylet célja-e, azt a konkrét ügyleti tartalom és a felek ügyleti akaratának elemzése alapján lehet meghatározni. Egyértelmű, hogy a jogügylet „célja” maga a feltétel, amikor bűncselekmény elkövetéséért vállal díjfizetést az egyik fél: ha akkor (annak a feltételével) fizet a másik félnek, amennyiben a másik fél adott bűncselekményt elkövet. Ilyen esetben a jogügylet semmis.

8. Összegzés

A fenti tipológiával a román jogalkotó a feltételre vonatkozóan teljes körű szabályozást kívánt megalkotni.

A román és a magyar szabályozást összehasonlítva rögtön szembeötlik, hogy a román szabályozás sokkal részletesebb, cizelláltabb: tizenkét cikk foglalkozik a feltétellel, szemben a magyar szabályozásban található két és fél paragrafussal. Nyilván ez nem minőségi eltérést, hanem koncepcionálisat jelöl: a román jog alacsonyabb absztrakciós szinten építkezik, a bírácoknak vagy még általánosabban, a polgári jogi jogviszonyok alanyainak szánt vezető elvek sokaságát rögzíti. Ezzel szemben a magyar jog sokkal inkább

az akaratszabadságnak, a diszpozitivitásnak kíván teret engedni, és csak a legszükségesebb minimumon, maximális tömörségi szinten tartja a feltétel szabályozását. Ez a megoldás is teljesen működőképes, amennyiben a tisztázó bírósági gyakorlat a lényegi, gyakorlati jelentőségű kérdésekben állást foglal. Az így felépülő rendszer egyszerre stabil és rugalmas.